

- 3 Малых Р.Ф. Обучение математике слепых и слабовидящих младших школьников: Учебное пособие. — СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2004.
- 4 СПб.: Изд-во РГПУ им. , 2004. — 160
- 5 Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учебное пособие. М.: Народное образование, 1998.
- 6 Best A. Teaching Children with Visual Impairments. Open University Press, 2004.
- 7 Nikolic T. Teaching a Foreign Language in Schools for Blind and Visually Impaired Children // Journal of Visually Impairment and Blindness. 2014. February.

УДК 377.6

Туевакова Н.А.¹, Кемешова А.М.²

¹п.э.к, доцент,²п.және пс.э.м.

Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті,
«Арнайы педагогика» бойынша кәсіби даярлау бөлімінің аға оқытушысы, п.ж/е пс. м.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ПЕДАГОГТАР МЕН МАМАНДАРДЫҢ ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСТІГІ

Аңдатпа

Мақалада инклюзивті білім беру жағдайында педагогтар мен мамандардың мультидисциплинарлық өзара әрекеттестігі қарастырылады. Инклюзивтік білім берудің маңызды қағидаттарының бірі ведомствоаралық интеграция және әлеуметтік әріптестік қағидаты болып табылады. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балалар білім беру интеграциясының стратегиялық мақсаттарына тек әлеуметтік серіктестік және жалпы білім беретін мұғалімдер мен психологиялық және дефектологиялық профиль мамандарының тұрақты өзара әрекеттесуі процесінде қол жеткізуге болатындығы белгілі болады. Жалпы білім беретін мектептерде инклюзивті білім беруді сәтті жүзеге асыру үшін ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаға және басқа балаларға бағытталған мұғалімдер мен басқа мамандардың міндеттерін бөлудің белгілі бір тепе-теңдігін сақтау маңызды.

Кілт сөздер: арнайы мұғалім, өзара әрекеттесу, ерекше білім беру қажеттіліктері, Мұғалім-ассистент.

Туевакова Н.А.¹, Кемешова А.М.²

¹к.п.н., доцент,²м.п. и пс.н.

отдел профессиональной подготовки по «Специальной педагогике»,
Казахский Национальный педагогический университет имени Абая

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПЕДАГОГОВ И СПЕЦИАЛИСТОВ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье рассматривается мультидисциплинарное взаимодействие педагогов и специалистов в условиях инклюзивного образования. Одним из важнейших принципов инклюзивного образования является принцип межведомственной интеграции и социального партнерства. Становится понятным, что стратегические цели образовательной интеграции лиц с ограниченными возможностями могут быть достигнуты только в процессе социального партнерства и постоянного взаимодействия общеобразовательных педагогов и специалистов психологического и дефектологического профиля. Для успешной реализации инклюзивного образования в общеобразовательных школах важно соблюдать определенный

баланс распределения обязанностей педагогов и других специалистов, направленных на ребенка с ограниченными возможностями и на других детей.

Ключевые слова: специальный педагог, взаимодействие, особые образовательные потребности, педагог-ассистент.

*Tuebakova N.A.¹, Kemeshova A.M.²
Abai Kazakh National Pedagogical University,
Senior Lecturer of the Department of Special Education*

INTERACTION OF TEACHERS AND SPECIALISTS IN THE CONTEXT OF INCLUSIVE EDUCATION

Abstract

The article deals with the multidisciplinary interaction of teachers and specialists in the context of inclusive education. One of the most important principles of inclusive education is the principle of interdepartmental integration and social partnership. It becomes clear that the strategic goals of educational integration of persons with disabilities can be achieved only in the process of social partnership and constant interaction of general education teachers and specialists of psychological and defectological profile.

Keywords: special teacher, interaction, special educational needs, teacher-assistant.

Педагогтар мен мамандардың өзара әрекеттестігі - бұл баланың проблемаларын шешуде кешенді ыңғай жасауды қамтамасыз ететін, балалар мен жасөспірімдерді дамыту, оқыту, тәрбиелеу мен әлеуметтендіру міндеттерін шешуге бағытталған, білім беру үдерісінің субъектісін (бала, сынып, топ) қолдау бойынша педагогтар мен мамандардың біріккен әр түрлі әрекеті дегенді білдіреді [1].

Мектеп директорының басқару мәдениетінің аксиологиялық компоненті мектепке жетекшілік етуде маңызды және мәні бар басқару педагогикалық құндылықтардың жиынтығы болып табылады. Мектеп директорына сонымен қатар инклюзивті білім беру процесін ұйымдастыруда ғылыми, оқу және тәрбие жұмыстары жөніндегі орынбасарлары үлкен көмек көрсетеді. Олар сондай-ақ инклюзивтік білім беру ортасын құруға және мектеп ұжымының әлеуметтік өміріне ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды табысты енгізу үшін күнделікті жағдайларды шешуде педагогикалық ұжымға көмектесуі тиіс.

Инклюзивті білім беру үдерісіндегі арнайы педагогтың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін қарастырайық: мұғаліммен қатар арнайы педагог немесе дефектолог инклюзивті білім беру процесінің негізгі тұлғасы болып табылады, оның ұсыныстарынсыз және түзету-дамыту жұмыстарынсыз «ерекше баланы» жалпы білім беретін мектептің педагогикалық үдерісіне қосу мүмкін емес.

Өйткені, арнайы педагогтің кәсіби қызметі балалардың психикалық және дене бітімі дамуымен, ауытқушылықтарын түзетумен тікелей байланысты. Ғылыми әдебиетте дефектолог-мұғалімнің кәсіби құзыреттілігіне арналған бірқатар жұмыстар бар (Л.С.Выготский, Н.Н. Малофеев, В.И. Лубовский, Б.П. Пузанов, Ю. А. Костенкова және т.б.). Аталған ғалымдар педагог-дефектолог құзыреттілігінің түрлері мен құрылымын, арнайы білім беру жағдайында болашақ мамандардың кәсіби қызметке дайындығының ерекшеліктерін зерттеді [3].

Осылайша, психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде жалпы білім беру үдерісінде даму мүмкіндігі шектеулі балаларды педагогикалық қолдауда мамандардың өзара әрекеттестігі, бұл пәнаралық ыңғай жасау үдерісінде психологиялық-педагогикалық қолдаудың стратегиясын, тактикасын, мазмұны мен динамикасын жасауға, даму мүмкіндігі шектеулі бала мен оның отбасының проблемаларын нәтижелі және кешенді шешуге қабілетті әр түрлі саладағы мамандардың (педагогтар, дефектологтар, психологтар,

логопедтер) біріккен күшімен жасалған жүйелі түрдегі ықпал ретінде қарастырылады. Бұндай өзара әрекеттестікке:

- бала проблемаларын анықтау және шешуде, әр түрлі саладағы мамандардан білікті көмек көрсетілуде кешенділік;
- баланың тұлғалық және танымдық дамуын көпаспектілі талдау;
- баланың оқу-танымдық, сөйлеу тілдік, эмоционалды-еріктік және тұлғалық салаларының жеке жақтарын түзету және жалпы дамытудың кешенді жеке бағдарламасын жасау жатады [2].

Мектеп мұғалімдері мен мамандардың командалық жұмысының негізгі қағидаларын бөлуге болады:

- инклюзивті білім беруді біртұтас психологиялық-педагогикалық идеология және стратегия ретінде мойындау;
- маманның шектес пәндерге қызығушылығы, әмбебаптық пен жаңашылдыққа, жаңа білімдерді меңгеруге дайын болу;
- команданың барлық мүшелерін сыйлау, өзара түсіністік, шынайылық, өзара көмекке дайын болу;
- білім беру үдерісіне команданың барлық мүшелерінің теңқұқылы қатысуы,
- ортақ жұмыстың нәтижелері үшін жауапкершілік;
- команда мүшелерінің рөлдерін нақты бөлу, педагогикалық міндеттерді шешуде көбіне олардың қатысуын қадағалау.

Инклюзивті білім беруді нәтижелі ұйымдастыруда мектеп мұғалімдері өз жұмыстарында мұғалім-дефектологтар берген ұсыныстар мен ұстанымдарды бағдар ретінде, жетекшілікке алуға үйренуі керек. Инклюзияның мақсатын жүзеге асыру үшін жалпы білім беретін ұйымда әр түрлі саладағы мамандар – психологтар, дефектологтар, логопедтер, медициналық қызметкерлер, арнайы педагогтар (олигофренопедагог, тифлопедагог, сурдопедагог) жұмыс істейді. Инклюзивті топта нәтижелі жұмыс істеу үшін мамандардың өзара әрекеттесуін ұйымдастыру үшін түрлі сызбаларын жасау қажет. Әр түрлі санаттағы мамандардың (мұғалім-логопедтер, мұғалім-дефектологтар, педагог-психологтар және т.б.) жұмыс тәжірибелерін көрсету арқылы жиналыстарды, семинар-практикумдерді, әдістемелік бірлестіктерді жоспарлы және тұрақты түрде өткізу, сондай-ақ даму мүмкіндігі шектеулі балаларға инклюзивті білім беру сұрақтары бойынша авторлық әдістемелік құралдарды басып шығару білім беру үдерісіне барлық қатысушыларының өзара байланыс орнатуына, ақпарат алмасуына әсерін тигізеді.

Педагог-дефектологтың кәсіби қызметі білім беру бағдарламасын табысты меңгеруге және балалардың толыққанды әлеуметтенуін қамтамасыз етуге бағытталған. Ол үшін дефектологтар «ерекше баланың» танымдық, сөйлеу, эмоционалдық, әлеуметтік дамуын жүзеге асырады. Осы мақсатта дефектологтар педагогикалық диагностиканы жүзеге асырады, оқу материалын меңгеруді жақсарту үшін қағидаларды, әдістерді, нысандарды, құралдарды анықтайды. Ерекше мүмкіндіктері бар баланы оқыту бойынша бейімделген білім беру бағдарламаларын, әдістемелік ұсыныстарды әзірлейді, балалардың даму динамикасын зерделейді, басқа мамандармен, ерекше мүмкіндіктері бар баланың отбасымен ынтымақтаса жұмыс жасайды. Түзету-дамыту және оңалту қызметін жүзеге асырады, барлық мүдделі тұлғаларға кеңес береді және ағарту жүргізеді.

Арнайы педагогтың кәсіптік қызметінің мазмұны[4]:

- мүмкіндіктері шектеулі балаларға түрлі түзету-педагогикалық, әлеуметтік және емдік көмекті ұйымдастыру;
- дамуында пайда болған ауытқулардың түрлерін ерте анықтау, арнайы мектеп жасына дейінгі және мектеп мекемелерін, оңалту орталықтарын толықтыру;
- ерте араласу және мектепке дейінгі тәрбие, мектеп білімі;
- кемтар балаларға әлеуметтік және емдік көмек көрсету;

- денсаулық жағынан мүмкіндіктері шектеулі және арнайы білімді қажет ететін адамдарға әлеуметтік көмек және қызмет көрсету;

- дәрігерлік мекемелерінде денсаулық сауықтыру орталықтарының жұмысы, емдік мекемелердегі логопедиялық кабинеттерінде кеңестік және түзету жұмысы.

Сондықтан инклюзивті білім беруді тәжірибеде жүзеге асыратын арнайы педагог даму мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту үшін мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарының талаптарын және оқу пәндері бойынша бағдарлама мазмұнын бейімдеуде қиналатыны, олардың даму ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін, қабілеттерін түсінбеуі, жекеленген оқытудың белгілі бір әдістемелерін қолдана алмауы, ерекше қажеттіліктері бар балалар мен қалыпты балалар арасында тұлға аралық қарым-қатынасты орната алмауы және т.б. білмеуі бұл заңды құбылыс. Бұның себебі, инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істейтін педагогикалық кадрларды даярлау көбінесе білім алушыға қажетті кәсіби құзыреттілігінің барлық жүйесін қалыптастырмай, инклюзивті білім беру жағдайында жұмысқа дайындықтың жеке элементтерінің дамуы негізінде жасалады.

Білім беру үдерісінің жалпы сапасын жақсарту үшін оның барлық қатысушылары: әкімшілік, педагогтар, мамандар, балалар мен ата-аналар әрдайым бір-бірімен әрекеттестікте жұмыс жасайды. Мысалы, балалар мен жалпы топтың өзекті даму деңгейі туралы келісілген түсінік жасау, тақырыптық жобалар немесе бала дамуының жеке білім беру жоспарын жасау арқылы топты және балаларды дамытуға ықпал ететін келісілген әрекеттерді жоспарлау секілді, ортақ мақсатқа жету үшін біртұтас кәсіби команда ретінде нәтижелі жұмыс істейді.

Сонымен қатар, ерекше білім беру қажеттіліктері бар кейбір балалар үшін табысты оқу үшін жеке көмекшінің көмегі қажет. Жеке көмекшінің қызметінде екі түрлі функцияны ажырату қажет:

- 1) балаға физикалық көмек көрсету мақсатында еріп жүретін адамның функциясы;

- 2) сыныптағы оқу жұмысына көмек көрсету мақсатында педагог-ассистенттің функциялары.

Ілесіп жүретін адам ұтқырлықтың, көрудің елеулі шектеулері бар, бөгде адамның көмегінсіз кеңістікте қозғала алмайтын білім беру ұйымының үй-жайларына физикалық қолжетімділікті қамтамасыз етеді. Ол мектепте, сыныпта қозғалуға көмектеседі; өзіне-өзі қызмет көрсету, тамақтану; оқу құралдарын пайдалануға көмектеседі және басқа да қызметтерді ұсынады[5].

Мектеп мұғалімдері мен мамандары өздерінің, әрі жас педагогтардың кәсіби құзыреттілігін жақсарту мақсатында жаңа педагогтармен тәлімгер ретінде жұмыс істейді. Жалпы білім беретін педагогтарға даму мүмкіндігі шектеулі баланы нәтижелі оқыту мен тәрбиелеу үшін оның барынша ыңғайлы орын мен жағдайды ескеру керек.

Жалпы білім беретін үдерісте даму мүмкіндігі шектеулі баланы оқыту мен тәрбиелеу барысында әр түрлі мамандар мен мектеп мұғалімдерінің өзара әрекеттестігінің спецификасы болып білім беру үдерісіне барлық қатысушылардың мұғалім-дефектологтың жетекшілігімен өзара тығыз әрекеттесуі және білім беру, тәрбиелеу мен түзету міндеттерін бірігіп шешу болып табылады. Осындай арнайы ұйымдастырылған жұмыстың нәтижесінде даму мүмкіндігі шектеулі баланың білім алу қажеттіліктерін түсінуге көмектесетін, оның жеке даму бағдарламасын жоспарлауға мүмкіндік беретін барлық мамандармен бала дамуының толық көрінісі жасалады[6].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. *Инклюзивті білім беру жағдайында қызмет ететін мұғалімдердің кәсіби құзыреттіліктеріне қойылатын талаптарды дайындау бойынша әдістемелік ұсынымдар.* – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015. – 32 б

2. Мовкебаева З.А. Мультидисциплинарное взаимодействие педагогов и специалистов// Основы инклюзивного образования. Учебное пособие. Искакова А., Мовкебаева З.А., Закаева Г., Айтбаева А., Байтурсынова А.А. – Алматы: L-Pride, 2013. – С. 85-107.

3. Методические рекомендации по организации интегрированного (инклюзивного) образования детей с ограниченными возможностями в развитии. – Приказ МОН РК № 4-02-4/450 от 16.03.2009.

4. Ежовкина Е.В., Рябова Н.В. К проблеме педагогического сопровождения адаптации детей с ограниченными возможностями здоровья // Российский научный журнал № 5 (30) — Рязань, 2012. – С. 84-89.

5. Малофеев Н.Н. Проблемы инклюзивного образования и защиты прав детей с ограниченными возможностями здоровья //Новая школа. -12 апреля 2011

УДК 376

МРНТИ 14.29.00

Макина Л.Х.¹, Мұратбай Ж.²,

¹ғылыми жетекшісі, Психология ғылымдарының кандидаты, доцент, lyazzat.makina@mail.ru

²6М010500 – Дефектология мамандығының 2-курс магистранты,

Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан,

ЕСТУ ҚАБІЛЕТІ ЗАҚЫМДАЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ЕСТУ-СӨЙЛЕУ ЖАДЫСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Психикалық таным процесстерінің арасында есте сақтау қабілеті ерекше орынды алады, көптеген зерттеушілер есте сақтауды психикалық процесстердің сабақтастығын қамтамасыз ететін және барлық таным процесстерін бір бүтінге жинақтайтын өтпелі процесс ретінде сипатталады. Қорытындылай келе, есту-сөйлеу жады – бұл адамның есту арқылы қабылданған вербалды материалды сақтау және жаңғырту қабілеті.

Есту қабілеті нашар балаларда есте сақтаудың бұл түрін дамытуда үлкен қиындықтар бар, өйткені арнайы оқыту жағдайында да ауызша сөйлеуді дамытудағы артта қалушылық ауызша есте сақтау қабілетінің артта қалуына әкеледі.

Мақалада мектепке дейінгі жастағы есту қабілеті зақымдалған балалардың есту-сөйлеу жадысының қалыптасуы мен ерекшеліктері қарастырылған. Осы мәселе бойынша арнайы психологиялық және педагогикалық әдебиеттерге шолу жасалған.

Түйін сөздер: есту қабілеті зақымдалған балалар, есте сақтау қабілеті, есту-сөйлеу жадысы

Макина Л.Х.¹, Муратбай Ж.²,

¹научный руководитель, кандидат психологических наук, доцент. lyazzat.makina@mail.ru

²магистрант 2 курса по специальности 6М010500 – Дефектология,

КазНПУ им. Абая, г. Алматы, Казахстан

ОСОБЕННОСТИ СЛУХО-РЕЧЕВОЙ ПАМЯТИ У ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА

Аннотация

Среди процессов психического познания особое место занимает память, Многие исследователи описывают память как переходный процесс, обеспечивающий преемственность психических процессов и аккумулирующий все процессы познания в